

**UDSKRIFT
AF
HØJESTERETS DOMBOG**

HØJESTERETS DOM
afsagt torsdag den 15. september 2005

Sag 248/2004

(1. afdeling)

Steen Ribers

(advokat Torben Boas, e.o.)

mod

Kirkeministeriet

(kammeradvokaten ved advokat Sune Fugleholm)

I tidligere instans har Østre Landsrets 19. afdeling afsagt kendelse den 30. november 2001 og dom den 15. april 2004.

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Marie-Louise Andreasen, Peter Blok, Per Walsøe, Niels Grubbe og Jon Stokholm.

Påstande

Appellanten, Steen Ribers, har påstået, at indstævnte, Kirkeministeriet, skal anerkende, at ministeriets afgørelse af 8. august 1996 er ugyldig, at han også efter den 6. januar 1994 er medlem af folkekirken, og at ministeriet skal betale ham godtgørelse for tort med 50.000 kr. i medfør af erstatningsansvarslovens § 26.

Kirkeministeriet har påstået stadfæstelse.

Anbringender

Kirkeministeriet har præciseret, at det er ministeriets opfattelse, at et medlem af folkekirken må anses for at have stillet sig uden for folkekirken, såfremt tre betingelser er opfyldt: For det første, at medlemmet har givet udtryk for en trosopfattelse, der på et eller flere punkter er i

klar og utvetydig modstrid med folkekirkenes bekendelsesgrundlag. For det andet, at medlemmet aktivt, vedholdende og offentligt har arbejdet for at udbrede denne trosopfattelse. For det tredje, at medlemmet har fortsat sin udbredelse efter at have modtaget en tilkendegivelse om, at dette vil medføre udelukkelse af folkekirken.

Supplerende sagsfremstilling

Lov nr. 616 af 21. december 1983 om valg til menighedsråd indeholdt bl.a. følgende bestemmelser:

”§ 2. Valgret til menighedsråd har ethvert medlem af folkekirken, der er fyldt 18 år, medmindre den pågældende stiller sig i afgjort modsætning til folkekirken ved åbenlyst at fornægte kristentroen.”

”§ 3. Valgbar til menighedsråd er enhver, som opfylder betingelserne i § 2 for valgret, medmindre vedkommende er straffet for en handling, der i almindeligt omdømme gør ham uværdig til at være medlem af et menighedsråd.”

Ved lov nr. 288 af 29. april 1992 om ændring af lov om valg til menighedsråd blev bestemmelserne ændret til:

”§ 2. Valgret har ethvert medlem af folkekirken, der er fyldt 18 år og har dansk indfødsret eller har haft fast bopæl i riget uafbrudt i et år forud for valgdagen.”

”§ 3. Valgbar er enhver, som opfylder betingelserne i § 2 for valgret.”

I lovforslagets bemærkninger til § 2 hedder det (Folketingstidende 1991-92, tillæg A, sp. 2032):

”Den hidtil gældende bestemmelse om, at et medlem af folkekirken ikke har valgret (eller er valgbar) til menighedsråd, hvis den pågældende *stiller sig i afgjort modsætning til folkekirken ved åbenlyst at fornægte kristentroen*, foreslås udeladt. Efter reglerne om medlemskab af folkekirken ophører medlemskabet, hvis et medlem slutter sig til et andet trossamfund *eller på anden måde, f.eks. ved at lade sig gendøbe, stiller sig uden for folkekirken*. Det skønnes derfor ikke rimeligt at stille yderligere betingelser for valgret og valgbarhed end medlemskab af folkekirken.”

Lisbeth Ryberg har i et brev af 20. januar 1994 udtalt:

”Præstehøjskolens forstander Niels Thomsen tilkendegav klart, at reinkarnation og ”Vandrer mod lyset” ikke var kristendom, men at Folkekirken var og burde være bred nok til at rumme personer med den slags holdninger, i modsat fald burde også kommunister, ateister, superliberalister o.s.v. smides ud. Men presset voksede og Biskoppen

blev rådgiver for MBJ. Menighedsrådsformand Steen Christen viste også, at hans holdning ikke bundede dybere, end at han nu følte tilfredshed ved tanken om at få SR ud af m.rådet. Margrete Auken havde telefonsamtaler med MBJ, hvor hendes holdning var, at man skulle prøve at få SR til at trække sig frivilligt ud af rådet, med begrundelse, at nu ville han ikke være årsag til mere uro, så ville han stå som et pænt menneske med æren i behold og sagen kunne slutte uden det drastiske indgreb, at SR skulle fratages sit folkekirkemedlemskab. MBJ gav i flere samtaler overfor mig udtryk for, at det var en god løsning. SR fik "tilbuddet" fra MBJ om selv at trække sig ud og så blive "forholdsvis fredet" ellers ville MBJ se sig nødsaget til selv at gøre det. I første omgang indvilligede SR, MBJ var meget lettet og glad, men da SR så skiftede mening, ophørte MBJ med at informere mig. Nu gik der alvor i sagen, dørene blev lukkede, samtaler med biskoppen og provst blev dagligdag og JÅ blev ved. Agnete Svendsen og jeg havde samtaler med MBJ, men han holdt på sit, at SR selv havde gravet sin egen grav ved sit interview i "Arken" (skønt dette faktisk ikke gav én eneste reaktion, hverken skriftligt eller mundtligt) MBJ gav udtryk for overfor mig, at han syntes det var mærkeligt at ikke EEN (bortset fra Margrete Auken) af hans kolleger ringede for at støtte ham i denne sag, men han gjorde sig vist ikke klart, at de ringede ikke, fordi de anså sagen for et spørgsmål om proportionsforvrængning i gangsat i JÅ. Gudskelov er der da mange præster i folkekirken, der mener, at de, der føler, de hører hjemme dér, hører hjemme dér og at folkekirkens dage er talte, hvis de begynder at smide folk ud, at være en dømmende instans. Konkluderende kan man sige, at det vigtigste var at få SR ud af rådet, og var han gået selv, havde han beholdt sit medlemskab. Nu brugtes medlemskabet til at fratage ham en stilling, som han var valgt til med mange stemmer på godkendt og demokratisk vis. Der drejer sig om en række personer, der ikke i deres inderste har en fast holdning, men som lader sig rokke af hetz, af pres og angst for deres eget rygte. Det drejer sig om folk, der ikke har konsekvens i mellem udtalelser og handling og som når tingene glider fra at være venskabelig samtale, hvor alle har god samvittighed, over til at blive en princip-sag, der i virkeligheden belaster den enkeltes samvittighed, lukker dørene, bliver formel og hemmelighedsfuld. Samtaler der ikke tåler åbenhed, er der altid noget fordækt ved."

Lisbeth Ryberg har i en erklæring af 3. marts 1995 udtalt:

"Jeg skal hermed bevidne:

at i den periode, hvor Steen endnu sad i menighedsrådet og MBJ var stærkt i tvivl om, hvad han skulle stille op, kom han ind på mit kontor og sagde, at nu ville han foreslå Steen, at han frivilligt trak sig ud af rådet, derved kunne han forblive medlem af folkekirken og komme ud af sagen "uden at tabe ansigt" som MBJ udtrykte det.

Jeg svarede, at jeg synes, det lød godt.

MBJ fortalte få dage efter, at Steen tilsyneladende ville følge denne anmodning fra MBJ, men ville have lidt betænkningstid.

Efter få dage kom MBJ igen til mig og var meget ked af, at Steen ved nærmere eftertanke alligevel ikke ville trække sig frivilligt ud. MBJ var synligt ærgerlig over det og ville nu måske selv blive nødt til at tage dette skridt med inddragelse af medlemskab mod Steens ønske."

Forklaringer

Til brug for Højesteret er der afgivet supplerende forklaringer af Steen Ribers og Mads-Bjørn Jørgensen og forklaring af Lisbeth Ryberg.

Steen Ribers har forklaret, at han kan vedstå de for landsretten afgivne forklaringer, som de er gengivet i Østre Landsrets kendelse af 30. november 2001 og i Østre Landsrets dom, dog således at han til kendelsen præciserer, at det var i februar 1991, han blev opfordret af formanden for menighedsrådet, Agnete Svendsen, til at holde et foredrag i studiekredsen. I foredraget skulle han fortælle om de synspunkter, han havde skrevet om i de syv første læserbreve.

Gengivelsen i kendelsen af hans forklaring om interviewet den 28. juli 1993 er mangelfuld. Den 28. juli 1993 blev der lavet et interview til TV2. Intervieweren kom fra bispegården, hvor hun forinden havde lavet et interview med biskoppen. Han havde inden interviewet spurgt intervieweren, om de havde fået lov til at optage i kirken, hvilket hun bekræftede. Da intervieweren kom indenfor i kirken, bad hun om at låne bogen "Vandrer mod lyset", fordi hun ikke kendte den. De gik sammen ind i et afsides kontor, hvor de forberedte interview-spørgsmålene. I mellemtiden satte TV-folkene lys op i kirken. Derefter gennemførte de interviewet med ham stående midt i kirkegangen. Da interviewet var overstået, ringede biskoppen til kirken for at tale med sognepræst Mads-Bjørn Jørgensen, men da sognepræsten havde fri, talte biskoppen i stedet for med ham. Biskoppen spurgte, hvad han havde svaret på spørgsmålene. Om aftenen så han udsendelsen i TV, og det viste sig, at bogen "Vandrer mod lyset", uden hans vidende var blevet lagt på prædikestolen. Intervieweren havde således videregivet bogen til teknikeren, som uden hans vidende havde placeret den på prædikestolen, hvorefter der var blevet filmet, således at der var taget et nærbillede af bogen og herefter zoomet ud i kirkerummet. Han blev ikke flov, men mente, at det var dårligt og manipulerende lavet. Han blev irriteret på TV-folkene, og han følte, at de havde manipuleret med ham ved at gøre det uden hans vidende. Intervieweren havde sagt til ham, at hun havde fået lov af præsten til at optage i kirken. Han var enig i beslutningen om, at der blev givet lov til at filme i kirken, idet sognepræsten dagen før havde deltaget i et interview i kirken, og idet interviewet drejede sig om angrebene fra Johannes Aagaard mod hans person og virke i kirken. Han mente ikke, at bogen burde have ligget på prædikestolen, idet det var helt upassende. Han kan ikke svare på spørgsmålet om, hvorvidt han finder det upassende at inddrage bogen "Vandrer mod lyset" i forkyndelsen, idet han intet har med præsters forkyndelse at gøre. Han har kun anvendt bogen

som kilde i en offentlig debat vedrørende spørgsmålet om reinkarnation og dennes forenelighed med den kristne tro.

Han ønsker desuden at korrigere kendelsens gengivelse af hans forklaring om møderækken, idet ordet "gennemgang" i sætningen "Samtalerækken omfattede først og fremmest en gennemgang af tre trosbekendelser og Luthers lille katekismus" kunne opfattes forkert. Der burde i stedet have stået "Samtalerækken omfattede først og fremmest omfanget af bekendelsesskrifterne, dvs. Biblen, de fire trosbekendelser og Luthers lille katekismus". Han blev i den forbindelse henvist til Leif Granes bog, "Den danske Folkekirkes bekendelsesskrifter", hvori der redegøres for Biblens betydning i forhold til trosbekendelsen.

Det var i slutningen af august 1993 – og ikke i begyndelsen af oktober 1993 – at han blev kontaktet af en teologistuderende vedrørende et interview til tidsskriftet "Arken". Det var en af de første dage i oktober 1993, at han modtog korrekturarket fra interviewet til "Arken", og samme dag gav han en kopi heraf til Mads-Bjørn Jørgensen.

Han var medarrangør af to mødeaftener den 11. og 18. november 1993 på den måde, at det var menighedsrådet, der havde arrangeret disse aftener, og da han var medlem af menighedsrådet, var han derfor medarrangør. De to præster, herunder sognepræsten, var ligeledes medlemmer af menighedsrådet og således på tilsvarende måde medarrangører. Ideen til den første debataften den 11. november 1993 var hans, mens ideen til den anden debataften den 18. november 1993 var Mads-Bjørn Jørgensens. Hans andel i forberedelsen af de to debataftener var, at der var nedsat et aktivitetsudvalg i menighedsrådet, som han var medlem af. For så vidt angik den første debataften den 11. november var han den mest aktive og lavede den største del af arbejdet. Vedrørende den anden debataften var det sognepræst Mads-Bjørn Jørgensen, der var den mest aktive.

I stedet for "Mads-Bjørn Jørgensen havde på et gult stykke papir forfattet et udkast til en erklæring ...", burde der have stået, at "Mads-Bjørn Jørgensen havde forud for samtalen på et gult stykke papir forfattet et udkast til en erklæring ...".

Gengivelsen af hans forklaring om præstens samtale med biskoppen er ikke dækkende. Efter sognepræstens samtaler med henholdsvis domprovsten og biskoppen, forklarede sognepræsten ham, at domprovsten havde sukket lidt, og sagt: "Ja, så slipper vi da for at få en sag".

Han havde spurgt sognepræsten, om han ville bede biskoppen om at få det skriftligt, hvis biskoppen indvilgede i sognepræstens forslag. Sognepræsten fortalte ham, at biskoppen havde svaret, at han ikke kunne få det skriftligt, men at han kunne få hans biskoppelige ord på det. Det er ikke rigtigt, at han ophørte med at skrive læserbreve "efter at være blevet valgt ind i menighedsrådet". Hans sidste læserbrev blev skrevet den 10. maj 1992, hvilket er et halvt år, før han blev medlem af menighedsrådet.

Han betingede sig ikke, at interviewet med TV2 foregik udenfor. Imidlertid betingede han sig dette, da DR to dage senere ville lave en lignende optagelse. Da han havde set, hvad der var sket under det første interview, betingede han sig, at det andet interview foregik uden for kirken.

Gengivelsen af hans forklaring i dommen om interviewet til "Arken" er forkert. I stedet for "Han udtrykte jo kun sandheden", skulle der stå "Han udtrykte jo kun det faktiske".

Det er desuden forkert gengivet i dommen, når der står, at han ignorerede Mads-Bjørn Jørgensens svarbrev af 20. december 1993. Han ignorerede ikke brevet, men besvarede det ved brev af 3. januar 1994.

Han kan i det hele vedstå sin erklæring af oktober 1994 til Kirkeministeren.

Han tager afstand fra den konklusion, som landsretten er nået til vedrørende hans tro. I den forbindelse henviser han til sin erklæring af oktober 1994 til kirkeministeren, herunder navnlig pkt. 7 og 10, hvori han nøje gør rede for sin trosopfattelse. Landsrettens bemærkninger er ligeledes forkerte, når der står, at han har fremført sin kristendomsopfattelse i dagspressen, gennem foredrag og interviews. Han har givet udtryk for, at han tror på reinkarnation, og han har debatteret og henvist til "Vandrer mod lyset" og andet kildemateriale i den forbindelse. Johannes Aagaards åbne brev indeholder en helt fejlagtig beskyldning om, at han havde tilsluttet sig et andet trossamfund, hvorfor brevet efter hans opfattelse ingen betydning havde. Han blev først orienteret om de mulige konsekvenser efter mødet den 18. november 1993.

Det er desuden forkert, når der i landsrettens bemærkninger står, at han fortsatte sin foredragsvirksomhed om "Vandrer mod lyset". Han har ikke holdt foredrag om "Vandrer mod lyset", men om reinkarnation og reinkarnations forenelighed med den kristne tro med ud-

gangspunkt i bogen "Vandrer mod lyset" og andre kilder. Han holdt sit sidste foredrag den 31. oktober 1993. Efter at sognepræsten ved arrangementet den 11. november 1993 bad ham om ikke at holde foredrag, har han således ikke holdt foredrag.

Han mener, at det er forkert, når landsretten bemærker, at han ved sin skrivelse af 13. december 1993 har fastholdt "Vandrer mod lyset" som sin kristendomsopfattelse. I skrivelser af 13. december 1993 gav han udtryk for sin egen kristne tro i første afsnit under punkt 4, og dernæst fortsatte han i et andet særskilt afsnit med at redegøre for "Vandrer mod lyset"s kristendomsopfattelse. Han holdt således sin egen kristendomsopfattelse i første afsnit adskilt fra afsnittet om "Vandrer mod lyset"s kristendomsopfattelse.

Mads-Bjørn Jørgensens undervisning af ham skete med henvisning til Leif Granes bog om Den Danske Folkekirkes Bekendelsesskrift. Han modtog desuden nogle retningslinjer fra sognepræsten omkring adfærd. Han modtog en fotokopi af en skrivelse den 30. september 1993, hvori retningslinjerne blev defineret som værende, at man ikke måtte modarbejde det kirkelige arbejde eller den kristne forkyndelse. Han mener ikke, at han har modarbejdet, men tværtimod fulgt retningslinjerne.

På et tidspunkt blev samtalerne suspenderet, hvilket han imidlertid ikke fik at vide, idet de uden videre ophørte i slutningen af oktober 1993. Han havde en samtale med sognepræsten om Johannes Aagaards åbne brev, som var et angreb på ham og et andet menighedsrådsmedlem. I den samtale sagde sognepræsten, at "der er en, der har rettet en anklage imod jer, og den frafalder jeg". Det var efter den samtale, at samtalerne med sognepræsten ophørte. Han husker tidspunktet så nøjagtigt, fordi det var lige efter efterårsferien. Samtalerne blev genoptaget ca. 1 måned efter – i slutningen af november eller begyndelsen af december 1993 – idet sognepræsten sagde til ham, at han med interviewet i "Arken" havde han stukket "hovedet i løkken", og at sagen var gledet ud af sognepræstens hænder. De havde to samtaler, hvorefter skrivelser af 13. december 1993 blev sendt.

Debataftenen den 11. november 1993 blev averteret i sognets kirkeblad, og bladets avertering var gengivet i Kristeligt Dagblad. Titlen på debataftenen var "Reinkarnation og kristen tro". I debataftenen deltog omkring 150 personer, hvoraf han kendte ca. 10 personer, herunder et par præster. Til Mads-Bjørn Jørgensens forklaring om, at hans "bagland" havde været til stede på debataftenen, bemærkede han, at han ikke har noget bagland. Han er bekendt med beskyld-

ningen om, at "Vandrer mod lyset" opfordrer til at undergrave folkekirken indefra. I "Vandrer mod lyset" står der imidlertid intet om dette, og han har selv intet med det at gøre. Han har heller ikke foretaget sig noget af den art. Der er ingen, der har dokumenteret, at han skulle have foretaget sig undergravende virksomhed. I de tre afgørelser fra sognepræsten, biskoppen og Kirkeministeriet, er der intet anført om den slags aktiviteter.

Det andet medlem af menighedsrådet, som der var røre omkring, sad frem til valgperiodens udløb i oktober 1996, hvorefter dette medlem frivilligt trak sig ud af menighedsrådet.

I begyndelsen af oktober 1993 – på tidspunktet hvor Mads-Bjørn Jørgensen havde lejlighed til at komme med kommentarer til korrekturarket vedrørende interviewet i "Arken" – havde han stadigvæk mulighed for at trække interviewet tilbage, såfremt Mads-Bjørn Jørgensens bemærkninger havde givet anledning hertil.

Mads-Bjørn Jørgensen har forklaret, at han vedstår sine forklaringer for landsretten, som de er gengivet i Østre Landsrets kendelse af 30. november 2001 og i Østre Landsrets dom af 15. april 2004.

Han tog som sognepræst initiativ til samtaler med Steen Ribers. Samtalerne var snarere sjælesørgersamtaler end egentlig vejledende samtaler. I samtalerne indgik imidlertid også en række andre mere tekniske emner, såsom administrative spørgsmål i forhold til biskop og domprovst samt kirkelige interne forhold.

Samtalerne var tilrettelagt som angivet i brevet af 30. september 1993 til biskoppen. I brevet redegjorde han over for biskoppen for, hvad han foretog sig. For ham var det væsentligt, at hvis sagen skulle ende i et eller andet resultat, så måtte det ikke skyldes uvidenhed, at sagen kom dertil. Det var derfor vigtigt, at Steen Ribers var klar over, hvad der foregik, og hvilke konsekvenser det kunne få. Han mener at kunne huske, at han gav Steen Ribers en kopi af brevet.

Foreholdt sin forklaring for landsretten som gengivet i kendelsen vedrørende hans modtagelse af korrekturark fra Steen Ribers' interview til tidsskriftet "Arken" forklarede han, at han ikke nærmere kan huske, hvornår han modtog korrekturarket.

Han kan ikke huske, om han kommenterede interviewudkastet over for Steen Ribers. Han modtog korrekturarket, som han først skulle læse igennem og overveje konsekvenserne af, men han husker ikke forløbet nærmere. Han husker ikke, om han i forbindelse med interviewet havde sagt til Steen Ribers, at Steen Ribers derved havde sat sig uden for folkekirken. Han tænkte ikke på at aflyse debataftenen den 11. november 1993, idet den allerede var planlagt og annonceret. Han opfattede ikke, at sagen havde fundet sit resultat efter hans gennemlæsning af interviewet i "Arken". Der var alvorlige ting til overvejelse i interviewet, men det lukkede ikke sagen for ham. Han ærgrede sig, fordi han indså, at samtalerne havde været spildte, men alligevel fortsatte han samtalerne.

Så vidt han husker, var det ikke hele interviewet, der blev gengivet i Kristeligt Dagblad. Der var ikke noget kontroversielt i gengivelsen, men han læste det ud fra det indtryk, han havde fået ved tidligere at have gennemlæst hele interviewet.

Foreholdt sin forklaring gengivet i landsrettens dom om sit interview bragt den 27. oktober 1993 forklarede han, at grunden til, at han ikke måtte vise, at sagen var gledet ham af hænde, var, at det var vigtigt for ham at markere, at der stadig var en løsning på problemet, således at der eventuelt kunne opnås et forlig. Udviklingen var gået hurtigt, og Steen Ribers havde ved sit interview til "Arken" grebet voldsomt ind og nærmest annulleret samtalerne. Han kan fortsat vedstå de synspunkter, der kom til udtryk i hans interview af 27. oktober 1993. Samtidig måtte han tænke på sin tavshedspligt over for biskoppen. På daværende tidspunkt stod det ham helt klart, at biskoppen var appelinstans, og han skulle derfor tage sig i vare for, hvad han meddelte biskoppen.

Han husker ikke, om han havde meddelt Steen Ribers, at samtalerne var suspenderet efter Steen Ribers' interview til "Arken". Steen Ribers og han omgik hinanden dagligt og havde ikke nogen konflikt som sådan. Han erindrede ikke, hvorfor samtalerne i slutningen af november blev genoptaget. Han havde på tidspunktet for genoptagelse af samtalerne ikke besluttet sig for en afgørelse i sagen. Der kom dagligt læserbreve og skriverier i aviser, ligesom han modtog opringninger og personlige breve, herunder nogle anonyme, om at han skulle lade Steen Ribers udmelde af folkekirken. Han erindrede imidlertid ikke, om han modtog reaktioner møntet på Steen Ribers interview i "Arken".

Han mener, at Steen Ribers i perioden indtil afgørelsen vedblev med at udtale sig til pressen, men han husker ikke de præcise tidspunkter herfor.

Foreholdt sin forklaring gengivet i landsrettens kendelse om, at han gentagne gange havde sagt til Steen Ribers, at det kunne ende med, at han måtte gøre brug af lovens beføjelse til at udmelde ham af folkekirken, forklarede han, at han ikke erindrede, om det var før eller efter suspensionen af samtalerne, at Steen Ribers blev gjort bekendt med den mulige konsekvens. Han mener, at Steen Ribers var bekendt med konsekvensen, og at Steen Ribers ikke kunne være uvidende om, at sagen i sidste ende kunne havne der.

Ved brevet af 30. september 1993 til biskoppen forsøgte han at redegøre for, om lovgivningen gav ham ret til at foretage bortvisningen. Uanset dette brev til biskoppen mener han at kunne erindre, at Steen Ribers og han talte om perspektivet og de mulige konsekvenser. Han kan imidlertid ikke nærmere tidsfæste det, men mener at det fra første færd af var et relevant punkt. Han er sikker på, at Steen Ribers på et tidspunkt før den 30. september 1993 var klar over de mulige konsekvenser.

Han havde ikke fremsat noget tilbud over for Steen Ribers om, at Steen Ribers ved frivilligt at udtræde af menighedsrådet ville kunne undgå en udmeldelse af folkekirken. Steen Ribers havde tilsyneladende opfattet det som et tilbud, men han havde under samtalerne i november og december 1993 alene skitseret forskellige scenarier. Han havde ikke fremsat noget tilbud herom over for Steen Ribers.

Foreholdt Steen Ribers' brev af 13. december 1993 til ham og sin forklaring gengivet i landsrettens kendelse, om at han indså, at der efter interviewet i "Arken" og ikke mindst Steen Ribers' ret hårde udspil i den forbindelse efterhånden næppe var meget andet at gøre, samt forespurgt om, hvorvidt det var Steen Ribers brev af 13. december 1993, han anså som det "ret hårde udspil", forklarede han, at det ikke var indholdet i dette brev, som han anså som "det ret hårde udspil", men Steen Ribers' udspil i "Arken". Brevet opfattede han som stående i et modsætningsforhold til det, der stod i "Arken". Steen Ribers giver efter hans opfattelse ikke ved sit brev af 13. december 1993, herunder navnlig pkt. 4, 1. afsnit, udtryk for sin kristendomsforståelse.

Steen Ribers' udmelding i brevet af 13. december 1993 under punkterne 1 til 3 var hård, ligesom punkterne, der fremtræder som et referat af deres samtale, undrede ham og ikke var en korrekt gengivelse heraf. Han husker ikke, om han forud for modtagelsen af brevet havde talt med Steen Ribers herom.

Foreholdt sit brev af 14. december 1993 til biskoppen oplyste han, at han gik til biskoppen, fordi Steen Ribers' brev af 13. december 1993 til ham, så vidt han husker, gav anledning til, at han skrev et brev til Steen Ribers. Han drøftede fra tid til anden sine dispositioner med biskoppen, og han orienterede biskoppen om, hvad han ville foretage sig. Han drøftede imidlertid ikke selve sagens substans med biskoppen og modtog ikke biskoppens tilkendegivelser herom.

Hans brev af 20. december 1993 til Steen Ribers, hvori han anmodede Steen Ribers om at melde sig ud af folkekirken, var en reaktion på Steen Ribers' brev af 13. december 1993. Han havde ikke forinden rådført sig med biskoppen. Han husker ikke, om det møde med biskoppen, som i hans brev af 14. december 1993 til biskoppen fremgår at være planlagt til torsdag den 16. december, blev til noget.

Debataftenen den 11. november 1993 blev offentligt annonceret, og det er formentlig korrekt, at der deltog op imod 150 personer. Hans rolle i forbindelse med mødet var, at han var ordstyrer. Det var hans indtryk, uden at han dog kunne vide det, at en del af deltagerne på mødet udgjorde Steen Ribers' "bagland". Det var ligeledes hans indtryk, at Steen Ribers modtog impulser fra sit bagland, men han ved det ikke og kan heller ikke dokumentere det.

Han havde læst, men husker ikke hvor, at "Vandrer mod lyset" sigter mod at undergrave folkekirken indefra. Ved undergravende virksomhed forstår han, at man modarbejder den organisation/forening, som man er medlem af og burde have loyalitet for. Han mener, at Steen Ribers' interview i "Arken" er et eksempel på, at Steen Ribers har lavet undergravende virksomhed, og han opfatter interviewet i "Arken" som illoyalt over for folkekirken. Når Steen Ribers som menighedsrådsmedlem gjorde sig til talsmand for et helt andet budskab end det, der er indeholdt i folkekirken, da må det anses for at udgøre undergravende virksomhed. Dette er interviewet i "Arken" et eksempel på.

Foreholdt Steen Ribers' og Lisbeth Rybergs forklaringer om, at det var ham, der havde foreslået, at Steen Ribers ved at melde sig ud af menighedsrådet kunne undgå en eksklusionssag fra folkekirken, fastholder han sin erindring om, at forslaget kom fra Steen Ribers selv.

Lisbeth Ryberg har forklaret, at hun har været ansat som kordegn i Skt. Andreas Kirke i perioden fra januar 1990 til omkring år 2000.

Hun kan fortsat vedstå indholdet af sin skrivelse af 20. januar 1994 og sin erklæring af 3. marts 1995. Hun kan stadig tydeligt huske hændelsesforløbet.

Højesterets begrundelse og resultat

Tre dommere – Marie-Louise Andreassen, Niels Grubbe og Jon Stokholm – udtaler:

Det følger af ordlyden af § 2, stk. 2, i lov nr. 352 af 6. juni 1991 om medlemskab af folkekirken m.v., at der kan blive tale om ophør af medlemskab som følge af, at et medlem stiller sig uden for folkekirken på anden måde end ved tilslutning til et andet trossamfund eller gendåb. Det må imidlertid kræves, at der er tale om en handlemåde, der kan sidestilles hermed.

For at der kan træffes afgørelse om eksklusion i medfør af denne bestemmelse, må der på grund af afgørelsens karakter og betydning være klart og sikkert holdepunkt i hjemmelsgrundlaget for en fortolkning, hvorefter et medlem på grund af en given handlemåde anses for at have stillet sig uden for folkekirken, jævnfør også kirkeministerens udtalelse om, at der kræves "meget klare og ekstraordinære forhold" (Folketingstidende 1990-91, tillæg B, sp. 598). Ifølge bemærkningerne til lovforslaget har bestemmelsen siden dens indførelse i lov nr. 280 af 30. juni 1922 om menighedsråd aldrig eller i hvert fald ikke i nyere tid været anvendt, og bemærkningerne indeholder ikke eksempler på tilfælde, hvor den kan anvendes. Det forhold, at man – uanset at man heller ikke forventede den anvendt i fremtiden – bevarede bestemmelsen af hensyn til folkekirkens selvforståelse som trossamfund (Folketingstidende 1990-91, tillæg A, sp. 2336), giver ikke nogen nærmere vejledning om bestemmelsens anvendelsesområde. Kravet om klart og sikkert holdepunkt i hjemmelsgrundlaget støttes også af, at man ved indførelsen af bestemmelsen i menighedsrådsloven af 1922 undlod at følge et forslag om, at udelukkelse endvidere skulle kunne ske efter administrativt fastsatte regler (Rigsdagstidende 1921-22, tillæg A, sp. 6082).

Ifølge § 3, stk. 1, jf. § 2, stk. 1, i den dagældende lov nr. 616 af 1. december 1983 om valg til menighedsråd var et medlem af folkekirken valgbar til menighedsrådet, medmindre den pågældende ”stiller sig i afgjort modsætning til folkekirken ved åbenlyst at fornægte kristentroen”. Det anføres i bemærkningerne til forslaget til medlemskabsloven, at hensynet bag bestemmelsen i menighedsrådsvalgloven er det samme som bag bestemmelsen om ophør af medlemskab af folkekirken. På dette grundlag antages det i bemærkningerne, at en person, der ”stiller sig i afgjort modsætning til folkekirken ved åbenlyst at fornægte kristentroen” også ”stiller sig uden for folkekirken” (Folketingstidende 1990-91, tillæg A, sp. 2336). Der er efter vores opfattelse ikke grundlag for denne antagelse. Tværtimod måtte bestemmelsen, der også fandtes i menighedsrådsloven af 1922, anses at indeholde et supplerende krav til medlemmer af menighedsrådet. Dette er en følge af bestemmelsens ordlyd og fremgår også af bemærkningerne til lovforslaget om afskaffelse af bestemmelsen ved lov nr. 288 af 29. april 1992 (Folketingstidende 1991-92, tillæg A, sp. 2032). Det må således ved fortolkning af medlemskabslovens § 2, stk. 2, lægges til grund, at en åbenlys fornægtelse af kristentroen som beskrevet i den dagældende menighedsrådsvalglov § 2, stk. 1, ikke er tilstrækkeligt til at stille sig uden for folkekirken.

På denne baggrund finder vi, at der ikke er det fornødne klare og sikre holdepunkt i hjemmelsgrundlaget for en fortolkning, hvorefter et medlem af folkekirken må anses for at have stillet sig uden for folkekirken, såfremt han gennem længere tid i læserbreve, foredrag og interviews i medierne har arbejdet ihærdigt, åbenlyst og aktivt med at udbrede en troslære, der på en række punkter er i strid med folkekirkens. Dette gælder uanset en eventuel forudgående tilkendegivelse fra de kirkelige myndigheder.

Der var herefter ikke grundlag for at fastslå, at Steen Ribers havde stillet sig uden for folkekirken, og Kirkeministeriets afgørelse af 8. august 1996 er derfor ugyldig.

Vi stemmer herefter for at tage Steen Ribers' påstand til følge for så vidt angår 1. og 2. led om, at afgørelsen er ugyldig, og at han også efter den 6. januar 1994 er medlem af folkekirken.

Vi bemærker, at vi herudover er enige i den begrundelse for samme resultat, som er anført af mindretallet.

Dommerne Peter Blok og Per Walsøe udtaler:

Det fremgår af Steen Ribers' brev af 13. december 1993 til sognepræst Mads-Bjørn Jørgensen og dennes svar i brevet af 20. december 1993 samt af de forklaringer, der er afgivet af Steen Ribers og Mads-Bjørn Jørgensen, at Steen Ribers fik tilbudt eller i hvert fald stillet i udsigt, at der ikke ville blive rejst nogen sag om eksklusion af folkekirken, hvis han frivilligt trak sig ud af menighedsrådet. Allerede denne omstændighed viser – uanset om det var Mads-Bjørn Jørgensen eller Steen Ribers selv, som først bragte løsningen på bane – at det egentlige formål med den senere afgørelse om at ekskludere Steen Ribers af folkekirken i medfør af § 2, stk. 2, i lov om medlemskab af folkekirken m.v. var at opnå, at Steen Ribers ikke længere kunne være medlem af menighedsrådet. Dette bestyrkes af de øvrige omstændigheder, som er fremhævet af mindretallet i landsrettens kendelse af 30. november 2001, herunder biskop Erik Norman Svendsens forklaring om, at han i et tv-interview har tilkendegivet, at det er hans holdning, at den tidligere gældende lovgivnings bestemmelse om særlige krav til menighedsrådsmedlemmer bør genindføres.

Forud for lovændringen i 1992 indeholdt § 2, stk. 1, i lov om valg til menighedsråd en bestemmelse om, at valgret til menighedsråd – og dermed også valgbarhed til menighedsråd, jf. § 3, stk. 1 – var betinget af, at den pågældende ikke ”stiller sig i afgjort modsætning til folkekirken ved åbenlyst at fornægte kristentroen”. Denne bestemmelse udgik ved lovændringen i 1992, idet det som begrundelse herfor anførtes, at det under hensyn til § 2, stk. 2, i medlemskabsloven ”ikke [skønnes] rimeligt at stille yderligere betingelser for valgret og valgbarhed end medlemskab af folkekirken”. Vi finder, at det herefter må følge af § 3, stk. 1, jf. § 2, stk. 1, i menighedsrådsvalgloven, at en afgørelse om at ekskludere et medlem af folkekirken i medfør af § 2, stk. 2, i medlemskabsloven, ikke må være begrundet i et ønske om at udelukke den pågældende fra at være medlem af menighedsrådet.

Afgørelsen om at ekskludere Steen Ribers af folkekirken må derfor anses for ugyldig allerede som følge af, at det som anført må lægges til grund, at det egentlige formål har været at opnå, at han ikke længere kunne være medlem af menighedsrådet.

Vi stemmer med denne begrundelse ligesom flertallet for at tage 1. og 2. led af Sten Ribers' påstand til følge.

Vi bemærker endvidere, at det er vores opfattelse, at der under de betingelser, Kirkeministeriet har angivet i sin procedure, og under forudsætning af, at den almindelige lighedsgrund-sætning iagttages, kan ske eksklusion af folkekirken i medfør af § 2, stk. 2, i medlemskabslo-ven. Vi finder imidlertid ikke anledning til at tage stilling til, om disse betingelser og denne forudsætning er opfyldt i det foreliggende tilfælde.

Samtlige dommere udtaler herefter:

Afgørelsen om eksklusion har ikke påført Steen Ribers en krænkelse af en karakter, som kan begrunde tilkendelse af godtgørelse for tort i medfør af erstatningsansvarslovens § 26, og 3. led i Steen Ribers' påstand tages derfor ikke til følge.

Thi kendes for ret:

Kirkeministeriet skal anerkende, at ministeriets afgørelse af 8. august 1996 er ugyldig, og at Steen Ribers også efter den 6. januar 1994 er medlem af folkekirken.

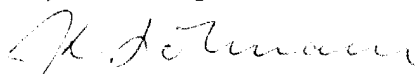
Kirkeministeriet frifindes for kravet om betaling af godtgørelse for tort.

I sagsomkostninger for landsret og Højesteret skal Kirkeministeriet inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse betale 400.000 kr. til statskassen.

--oo0oo--

Udskriftens rigtighed bekræftes.

Højesteret, den 15. september 2005.

Kirsten Lohmann

overassistent